

אתרים בוטניים בארץ

אתרים בהר הנגב הגבוה

* * * * *

(בעקבות השתלמות רת"ס 31.8.81)

לאחרונה נפרצו בנגב דרכים חדשות והרבה פינות, שהיו נידחות בעבר, הגישה אליהם כיום היא קלה. נציג הפעם שני אתרים בהר הנגב הגבוה, שמגיעים אליהם בכביש החדש העובר מצפון למכתש רמון, ממישור הרוחות לכיוון הר חריף. אלה אתרים המייצגים יפה את הצומח והצמחייה הערבתיים של הר הנגב הגבוה.

א. נחל אילונים

נחל אילונים הוא נחל קטן של הר הנגב הגבוה, שמהלכו מכיוון הר רומם דרומה והוא מתנקז אל נחל לוף. ערוץ הנחל מתחתך בתוך גיר קשה מתקופת האיאוקן, ובחלקו העליון מותקנות טרסות קדומות שהצטבר בהן סחף לס. כדאי לסייר בנחל בקטע שמצפון לכביש החדש החוצה אותו. קטע זה משתרע ברום של 925 מ'. נ"צ 11049902 (ראה מס' 1 במפה). בטרסות הלס שליטה חברת יפרוק תלת כנפי ואכילאה ערבית. אליהם נלווים צמחי לס אופייניים וצמחים חד-שנתיים רבים. מביניהם יצויינו לחך שסוע, מרית דמשקאית, פילגון המדבר, נואית קוצנית, צפורן יהודה, אגורה מדברית, שברק סיצילי, גפסנית ערבית, שום ירוק, סתונית הקליפות (התחלת פריחה!), שבר לבן, כפיות שעירות ורבים אחרים.

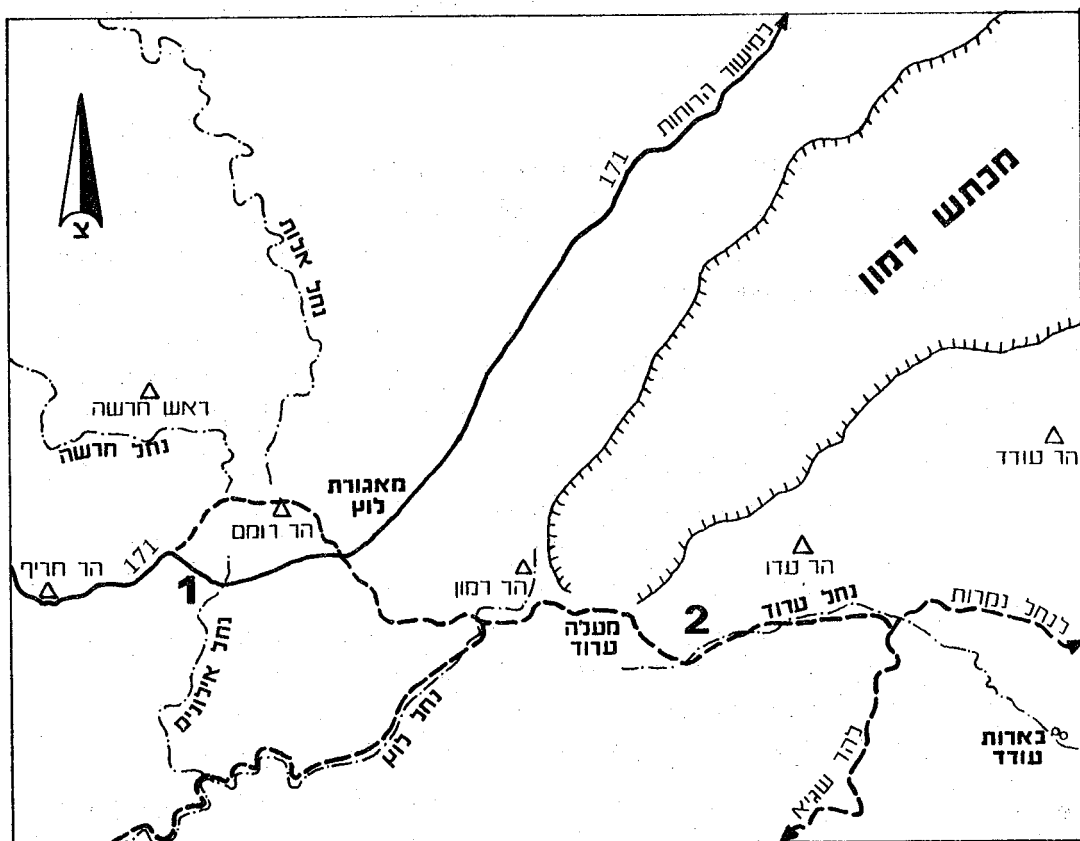
עניין מיוחד יש בצמחים הגדלים בערוץ בנחל, ורבים מהם נמנים על יסוד "ערבתי גבוה". לאורך הערוץ פזורות אלות אלטנטיה עתיקות יומין המלוות גם באשחר דו-זרעי. חברת הצמחים השלטת בערוץ היא חברת קרקש צהוב ודרדר דמשקאי. נפוצה כאן מאוד אכילאה ריחנית, מין שאינו חורג מתחומי הוודיות באזור הר הנגב. צמחים נלוים נוספים הם דרדר החרחינה, חרחינה מגובבת, ארכובית שבטבטית, בלוטה גלונית, געדה מצויה, צפורן יהודה, חסה מזרחית.

מיני צמחים מעניינים הגדלים במקום ומייצגים היטב את הקבוצה ה"ערבית הגבוהה" הם:

צפורן סיני - מין קרוב לצפורן הלבנון מן החרמון, המאופיין בעלי כותרת מצוייצים;

(ציור בשער אחורי חישובי)

בן חרצית "נגבי" - זוהי אוכלוסיה הקרובה מאוד לבן חרצית גזור המוכר מן ההר הגבוה בדרום סיני. לאוכלוסיות הר הנגב יש פרחים לשוניים קטנים, החסרים בבן חרצית גזור; קדד בית הלחמי - בן שיח נמוך וקוצני שפירותיו שעירים מאוד; עוגנן נימי - צמח המזכיר מאוד גיפסנית במראהו החיצוני, אך עלי הכותרת שלו ורודים ודמויי עוגן. כמו כן הפרח בלתי נכון במידת מה (ציור בשער אחורי פנימי) כדאי לציין כאן גם את מציאות עיריוני צהוב בקרבת סלעים בתוך הערוץ ובקירותיו. פרחי העיריוני כאן צהובים יותר מאשר באזורים הים-תיכוניים של הארץ. גיאופיטים נוספים שמצויים כאן הם אירוס עוזיהו, צבעוני ססגוני, צהרון (אירוס) מצוי וכן עוד מינים רבים אחרים.

Δ פסגת הר
 171 מספור כביש
 ————— מקרא: כביש
 - - - - - דרך עפר
 - - - - - נחל
 1:100,000 ק.מ.

ב. מעלה ערוד ונחל ערוד

מעלה ערוד מצוי בפאתו הדרום-מערבית של מכתש רמון לצדי הדרך, בנ"צ 11669896, ברום 940 מ' (נקודה מספר 2 במפה). במפנה הצפוני מצויים בתי גידול מעניינים שצמחייהם מיוחדים. במחשופים של סלע פוספוריט שולטת חברת לענת המדבר, ומעליהם, בשכבה מצוקית של גיר קשה, שולטת חברת צפורן סיני וכן חרצית "נגבי".

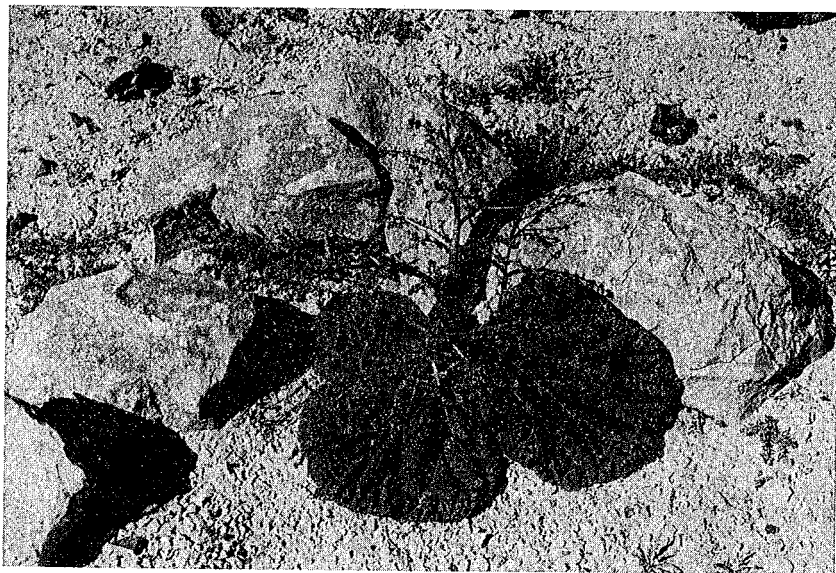
נזכיר כאן בעקר צמחים מעניינים במיוחד בכל בית גידול. בשטחי הפוספוריט פזורים צמחים רבים של כלך הנגב. בעונה זו של השנה מוצאים שלדים של עמודי תפוחת מן השנה שעברה, ובפרטים אחרים - גם של שנים קודמות. יתכן שצמחי כלך הנגב פורחים רק אחת לכמה שנים.

צמחים נוספים המיוחדים לבית גידול זה הם: יורינאה טרשית - מין המזכיר דרדר ומופיע פרט לאזור זה גם באדום. כאן האוכלוסיה מוגבלת בתפוצתה לסלעי הפוספוריט. היורינאה נמנית על יסוד "ערכת גבוה" ומהווה כנראה שריד לאקלים מושלג שהיה כאן בעבר.

כן גדל פה גפוף קוצני, הידוע גם מההר הגבוה בדרום סיני. גם הוא נמנה על היסוד הערבותי הגבוה ועיקר תפוצתו בהרי פרס-אפגניסטאן.

בשטחי המצוקים גדלים בעיקר בן חרצית "נגבי", צפורן סיני, אשחר דו זרעי, בלוטה גלונית וקדד בית-הלחמי.

באזור זה מצוי גם ריבס המדבר, הבולט בעליו הענקיים הפרושים על הקרקע ובעמוד תפוחתו המסועף העולה מביניהם. בעונה זו של השנה נראים מכל אלה שרידים בלבד. הריבס מתרבה מאד מכאן בהמשך הדרך אל נחל ערוד.

ריבס המדבר. צילם: עזריה אלון

בנחל ערוד, ברום של 800 מ', בנ"צ 11959894 מגיע תחום התפוצה של האלות האטלנטיות בהר הנגב הגבוה לקצהו.

הצומח והצמחייה באזור זה מאפיינים מעבר מן הצומח הערבותי של הר הנגב הגבוה אל צומח מדברי. האלות נעלמות ובאפיקי הנחלים מתרבה מאוד רותם המדבר ומתחילים להופיע מינים כמו רכפתן מדברי וקזוח שלש-קרני. במדרונות מתחיל הצומח להצטמצם לערוצים ומתרבים שם מינים מדבריים טיפוסיים, כמו יפרוק המדבר, מלחית קשקשנית, זוגן השיח ומלחנית הערבות. אלה ישתלטו על הנוף ככל שנמשיך לרדת.

611. *Pituranthos triradiatus* (Hochst.) Aschers. et Schweinf. קזיח שלש-קרני